

УДК 631.151

А. М. Олішевська,
аспірант, Миколаївський державний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕНСИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На основі проведеного дослідження стану виробничого потенціалу фермерських господарств Миколаївської області встановлено, що він є недостатнім для вирішення завдань, які стоять перед сільським господарством області і України в цілому. Запропоновано заходи щодо організації інтенсивного використання виробничого потенціалу фермерських господарств Миколаївської області.

It is set on the basis of the conducted research of the state of production potential of farms of the Mykolaiv area, that he is insufficient for the decision of tasks which stand before agriculture of area and Ukraine on the whole. Measures are offered for organizations of the intensive use of production potential of farms of the Mykolaiv area.

Ключові слова: виробничий потенціал, земельні ресурси, матеріально-технічна база, органічне землеробство, інноваційна діяльність.

Key words: production potential, landed resources, material and technical base, organic agriculture, innovative activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах ринкової економіки виникає необхідність розроблення заходів для організації інтенсивного використання виробничого потенціалу фермерських господарств Миколаївської області з метою підвищення їх конкурентоспроможності.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження проблеми і організації та інтенсивного використання виробничого потенціалу фермерських господарств присвячено праці В.Г. Андрійчука [1], Ю.О. Богуцького, П.І. Гайдуцького, О.Д. Гудзинського, О.Ю. Єрмакова, М.Й. Маліка, П.М. Макаренка, Л.О. Мармуль, В.Я. Месель — Веселяка, П.Т. Саблука, А.Ж. Сакун, В.І. Топіхи, І.Н. Топіки [5], М.Й. Хорунжого, І.І. Червена, О.В. Шебаніної, а також зарубіжних, насамперед, російських учених. Проте актуальним залишається поглиблення теоретичних засад формування виробничого потенціалу фермерських господарств, виявлення можливих закономірностей цього процесу, оцінка впливу регіональних чинників на ефективність ресурсокористування,

управління використання виробничого потенціалу з метою його оптимізації та підвищення їх конкурентоспроможності. Це зумовило вибір теми дослідження, його мету, завдання, теоретичну і практичну значимість.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті — дослідити значення, стан та заходи щодо організації інтенсивного використання виробничого потенціалу фермерських господарств Миколаївської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Від наявного виробничого потенціалу фермерських господарств та діючих інтенсивних організаційно-економічних механізмів його використання і відтворення залежить зростання обсягів виробленого національного продукту та експорту продукції, адекватної світовим стандартам і конкурентоспроможної на міжнародному ринку. Вченими визначено основний набір ресурсних складових потенціалу, сформульовано методологічні підходи до їхньої точної оцінки, розроблено окремі управлінські стратегії, спрямовані на підвищення рентабельності виробничої діяльності та ефективне від-

творення окремих компонентів виробничого потенціалу. Але, на жаль, проведений аналіз дозволяє нам зробити невтішні висновки про низький рівень його забезпечення в виробничого потенціалу в фермерських господарствах Миколаївської області, що є недостатнім для вирішення завдань, що стоять перед сільським господарством області і України в цілому. В зв'язку з цим стала актуальною проблема відновлення і подальшого вдосконалення структури та організації інтенсивного використання виробничого потенціалу фермерських господарств Миколаївської області [2]. Тому, на нашу думку, загальна схема заходів щодо організації інтенсивного використання виробничого потенціалу фермерських господарств повинна включати такі блоки: відновлення матеріально-технічної бази на новому технічному рівні, залучення і закріплення робочої сили, загальні заходи щодо підвищення ефективності виробничої діяльності.

Збільшення виробничого потенціалу фермерського господарства пов'язане з виявленням збалансованості ресурсів виробництва. Основою такої збалансованості є система ведення господарства, яка визначає техніку, технологію і організацію вирощування сільськогосподарських культур і утримання тварин, їх поєднання в фермерському господарстві [7]. Технологічна збалансованість ресурсів знаходить відображення в технологічних картах по культурах (видам худоби), що враховують різноманітні варіанти рівня інтенсивності виробництва.

Важливе значення у підвищенні ефективності використання земельних ресурсів має збільшення обсягів внесення мінеральних та органічних добрив, рівномірне та збалансоване забезпечення ними потреб рослинницьких галузей. Також покращенню землекористування сприятимуть зрошувальні меліорації (крапельне зрошення), вдосконалення спеціалізації та диверсифікації виробництва у напрямі розвитку тваринництва, збалансування структури сільськогосподарських угідь.

На нашу думку, одним із факторів стабільного отримання фермерськими господарствами високих врожаїв сільськогосподарських культур є впровадження, подальше збереження, вдосконалення зрошувальних систем та ефективне використання зрошуваних земель. Забезпечення цього має здійснюватися відповідно до обласної Програми підтримки розвитку зрошуваного землеробства на період до 2010 р.

Одним із державних та регіональних пріо-

ритетів аграрної політики є технічне та технологічне оновлення агропромислового комплексу. Це завдання потребує вирішення, насамперед, на державному рівні, оскільки без цього через кілька років техніка на селі стане повністю непридатною для експлуатації. Для поповнення парку машин область щорічно потребує поставити 1000 тракторів, близько 300 зернозбиральних комбайнів, 130 високопродуктивних кормозбиральних комбайнів, обладнання для механізації трудомістких процесів у тваринництві та іншої сільськогосподарської техніки. Станом на 1 січня 2010 р. ці фермерські господарства Миколаївської області мали в наявності 2016 одиниць тракторів (на 3,5% більше, ніж у 2008р.), 492 зернозбиральних комбайна (майже на рівні), 1136 сівалок (на 2,3% більше), 176 валкових жаток (на 0,6% більше) та іншу техніку. В середньому навантаження на 1 трактор становило 170,3 га ріллі, а на 1 зернозбиральний комбайн — 368,1 га зібраної площі зернових і зернобобових культур. Але все ж це не є достатнім для повноцінного функціонування всіх фермерів Миколаївської області. Наведемо лише приклад Первомайського району, де на 100 га ріллі припадає 0,4 шт. тракторів та 0,1 шт. комбайнів, при нормативі 0,10 та 0,3 відповідно, до того ж це, як правило, не нова техніка, а отримана у спадок від розпаювання колгоспів.

Згідно з результатами наших досліджень, об'єктом яких були фермерські господарства Первомайського району Миколаївської області, проблема зношеності сільгосптехніки є актуальною для 60% фермерських господарств. Середній вік трактора становить 12,2 років підприємств інших організаційно-правових форм господарювання та 13,7 років у фермерських господарствах, сіялки — 12,6 та 12,5 років відповідно. Середній вік комбайна, який знаходиться в експлуатації, ще більший — 13,2 років у інших підприємствах та 14,5 років у фермерських господарствах. Зазначимо також, що тільки 20% досліджуваних фермерських господарств мають у своєму розпорядженні комбайн проти 80% великих аграрних підприємств. Гірша забезпеченість власною технікою примушує фермерів таку техніку орендувати. Разом з проблемою фізичної та моральної зношеності техніки, сільгоспвиробників також турбують проблеми відсутності запчастин та пального та високі ціни на них. Про це зазначили 18% та 22% опитуваних господарств.

Для поліпшення ситуації, що склалася, необхідно терміново вирішувати питання по відновленню матеріально-технічної бази сільсько-

господарського виробництва фермерських господарств Миколаївської області. Пріоритетною формою технічного переоснащення аграрного сектора має стати фінансовий лізинг, який потребує суттєвого розширення, залучення підприємств-виробників техніки, банків, страхових та інших фінансових установ, приватних підприємств і компаній, посилення конкуренції на лізинговому ринку, диверсифікації джерел фінансування лізингових операцій, удосконалення роботи лізингових компаній [4].

Як свідчить багаторічний досвід країн Західної Європи та США, вирішенню цього питання сприяє і міжгосподарське використання машин та обладнання. Саме тому більшість дрібних та середніх фермерських господарств країн Західної Європи та США вдаються до різноманітного за формами міжгосподарського використання аграрної техніки.

Виходячи з ситуації, яка склалася зараз в Україні, за нашими дослідженнями, перевагу слід віддавати використанню техніки на кооперативних засадах [6].

Зміцнення і підвищення ефективності аграрного сектора є однією з основних умов соціально-економічного росту. Сприяти цьому може лише зростання врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин, але, перш за все, необхідне та найбільш важливе — поліпшення використання ґрунтів та підвищення їх родючості, адже головною особливістю сільського господарства є те, що основним предметом і засобом виробництва виступає земля. А, як відомо, від родючості землі залежить продуктивність та економічне становище господарства. Щоб врятувати український чорнозем, треба щороку вносити на гектар по 30—40 тонн органіки. Раніше налічувалось більше десяти видів гною, нині ж гноєве господарство занедбане. На поля вивозяться переважно гноївка, сечовина, котрі отруюють ґрунт. Доведено, що свинокомплекс на 100 тис. голів свиней дає стільки забруднень, скільки місто з 400-тисячним населенням. Органічне сільське господарство у світі досить популярне. За статистикою, в Європі під нього використовують 5,1 млн га, Північній Америці — 1,5 млн га, Латинській Америці — 4,7 млн га, Австралії — 10,6 млн га. Причому за останні роки частка європейських земель, переведених на органічне землеробство, значно зросла.

У Миколаївській області значно покращилася ситуація із внесенням мінеральних добрив. Під урожай 2009 р. фермерськими господарствами області було закладено 50 кг (у перерахунку на 100% поживних речовин на 1 га удоб-

реної площі мінеральних добрив, що на 42,4 тис. ц (на 25,1%) більше, ніж у попередньому році. Позитивно, що збільшення обсягів внесення мінеральних добрив відбулося майже в усіх районах. Що стосується кількості внесених поживних речовин на 1 га посівної площі сільськогосподарських культур, то порівняно з 2008 р. цей показник збільшився на 4 кг. Дещо інша ситуація з органічними добривами, а саме: за даними вибіркового обстеження, під урожай сільськогосподарських культур у 2009 р. лише 1% фермерів застосовували органічні добрива. В середньому по області на 1 га посівної площі фермерами було внесено по 4,2 т гною (рік тому — 2,5 т).

Сьогодні основною причиною недовнесення мінеральних та органічних добрив фермерськими господарствами області є їх низька платоспроможність. Шляхом до розв'язання цієї проблеми можливе тільки відповідне встановлення цін на сільськогосподарську і промислову продукцію.

Важливим напрямом використання землі є також організація і дотримання польових, кормових, протиерозійних та інших сівозмін. Необхідно оптимізувати розмір полів у сівозмінах, оскільки вони у нас часто завеликі. Поля сівозмін потрібно нарізати за контурами ґрунтових відмін, а не розбивати різноґрунтові ділянки на правильні прямокутники з метою полегшення механізованого обробітку. Адже кожна ґрунтова відміна дозріває для обробітку в певний час і потребує різних форм обробітку, різних норм та сортів гною, добрив, вапна та гіпсу.

Стан економіки держави, а отже, її майбутнє визначають високотехнологічні фермерські господарства, які створюють нові продукти й послуги. Основою стратегічного курсу України, його базовим принципом має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки. Наявний інтелектуальний та науково-технічний потенціал дає підстави на це розраховувати. Зазначимо, що Миколаївщина має потенціал для розвитку аграрного сектора, перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки, здатний забезпечити продовольчу безпеку.

Головним пріоритетом науково-технічної та інноваційної політики в АПК повинна стати державна підтримка фундаментальної і прикладної науки з орієнтацією на впровадження наукових розробок у сільгоспвиробництві. Кінцева мета аграрної науки — це підвищення

ефективності сільського господарства. Нині в Україні з метою підтримки фермерських господарств існує Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, але яка, на жаль, не виконується [3].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розглядаючи виробничий потенціал підприємств як сукупність виробничих (матеріальних і трудових) ресурсів фермерського господарства, які з певними якісними та кількісними оцінками можуть бути використані для реалізації стратегічних цілей підприємства в конкурентному середовищі, визначимо моделюючі засади системного підходу до створення інформаційно-аналітичного забезпечення формування та управління виробничим потенціалом підприємств за умов їх сталого розвитку. До основних напрямів удосконалення виробничого потенціалу фермерських господарств Миколаївської області відноситься формування необхідної матеріально-технічної бази; створення інтегрованих сільськогосподарських кооперативних структур на основі фермерських, з переробки, зберігання, збуту продукції, матеріально-технічного забезпечення, виробничо-технічного, обслуговування виробництва, кредитування, страхування; формування системи кредитної кооперації, орієнтованої на обслуговування дрібних сільськогосподарських товаровиробників; удосконалення механізму інноваційної діяльності підприємства; посилення стимулюючої ролі податків — через звільнення від податку суми прибутків, що спрямовуються на розвиток і модернізацію виробництва; встановлення податкових пільг на інвестиції, які спрямовуються на модернізацію основного капіталу підприємств з високим рівнем зносу технічного потенціалу, тобто удосконалення економічного середовища і забезпечення ефективного продажу виробленої продукції та підвищення конкурентоспроможності.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Фінансовий лізинг у розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. — 2003. — № 3. — С. 66—69.
  2. Воюєва Ю.А. Проблеми ефективності використання виробничого потенціалу фермерських господарств / Ю.А. Воюєва // Таврійський наук. вісник: Зб. наук. пр. Вип. 48. — Херсон: Айлант, 2007. — С. 224—228.
  3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158 // Економіка АПК. — 2007. — № 11. — С. 3 — 57.
  4. Підлісецький Г.М. Основні засоби сільського господарства в Україні: стан, оновлення, оцінка: зб. наук. праць за матер. п'ятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників ["Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази агропромислового комплексу в Україні"], (Київ, 28 — 29 січня 2003 р.). — К.: ІАЕ УААН, 2003. — С. 115—121.
  5. Топіха В. І. Порівняльна оцінка ефективності інвестиційних проєктів в АПК: основні базові положення / В.І. Топіха // Вісник аграрної науки Причорномор'я: науково-теоретичний фаховий журнал. — 2004. — № 2 (26). — Т. 1. — С. 291—296.
  6. Червен І.І. Кооперуванню селянських господарств — подальший розвиток / І.І. Червен // Вісник аграрної науки Причорномор'я: науково-теоретичний фаховий журнал. — 2004. — № 2 (26). — Т. 1. — С. 284—291.
  7. Шебанін В.С. Основні методологічні засади поліпшення використання та визначення ефективності матеріально-ресурсного забезпечення / В.С. Шебанін // Вісник аграрної науки Причорномор'я: науково-теоретичний фаховий журнал. — 2004. — № 2 (26). — Т. 1. — С. 319—324.
- Стаття надійшла до редакції 11.04.2011 р.*

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"